בס"ד "הדף היומי לתולדותינו"

יום ד', כ"ג בשבט תשס"ח (30 בינואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

מרגל האטום בישראל הראשון [סיום]

באחת הסימטאות המוצלות בשדרות עצים ירוקות, ניגש אליו צעיר בלונדיני ולהפתעתו הרבה של סיטה פנה אליו בצ'כית.... הצעיר הציג את עצמו, בנימוס רב, כעובד קונסולרי של צ'כוסלובקיה, שבאותם ימים היתה לה שגרירות בישראל, והציע לפרופסור המכובד הצעה שלא נראתה מזיקה. "אני מבקש שתיפגש עם מישהו מהממונים עלי" הציע הבלונדיני. ללא כל מיגבלות של זהירות אלמנטרית, קיבל סיטה את ההצעה. הוא נפגש עם אחד "הממונים" במקומות ציבוריים ואף אירח את "הממונה" בביתו. מכאן ואילך, במשך **חמש** שנים, קיים סיטה עשרות פגישות עם מפעיליו, בדירתו ובבתי קפה שונים בחיפה. כעבור שנים אחדות, ממש לפני מעצרו, כבר החל השב"כ לתעד את הפגישות של סיטה.

במשך כחצי עשור העביר סיטה לאנשי הקשר הצ'כים שלו כל מידע שביקשו. בתמורה "סידרו" לו המפעילים סיורים בחו"ל במסווה של "פעילות מדעית" באקדמיה למדעים בצ'כוסלובקיה ובמוסדות מדעיים אחרים. בביקוריו אלה נפגש סיטה תמיד עם אביו הקשיש ועם אחותו - שנישאה גם היא ליהודי. בכל אחד משלושת ביקוריו בצ'כוסלובקיה נפגש סיטה עם "הקומיסאר" - כינוי הקוד של המרגל שעמד בראש רשת המודיעין הצ'כי במזרח התיכון, האיש שעמד בקשר קבוע ורצוף עם בכירי המודיעין הצבאי הסובייטי. הקומיסאר לא היה מרגל פשוט. הוא היה בעל הכשרת הנדסית פיסיקלית. הוא ידע מה ואיך לשאול. הוא ביקש לדעת מה מידת הסיוע של ארה"ב למוסדות המחקר בישראל, אך במיוחד רצה לדעת כל פרט, קטן כגדול, על הוועדה הישראלית לאנרגיה אטומית.

פרט אחד לא היה צורך לגלות לקומיסאר. הוא ידע כי ראש הוועדה לאנרגיה אטומית של ישראל הוא פרופסור ארנסט **ברגמן**, יליד גרמניה. בהקשר הזה ביקש לדעת דבר אחד עיקרי: האם הוועדה לאנרגיה אטומית בישראל היא חלק מגוף צבאי או חלק מגוף אזרחי. ובאופן הכי מפורש: האם ישראל פונה, אכן, רק לנתיב של הפקת אנרגיה גרעינית או שמא היא פועלת גם בתחום של ייצור הנשק הגרעיני.

סיטה היה מרגל. על כך אין מחלוקת. אך נראה שהאופי החשאי והמכונס שנדרש ממרגל טוב לא היה תכונה שהפרופסור הנכבד ניחן בה. מספר צעדים ראוותניים שנקט היו מן הסוג שמרגל מקצועי לא אמור לפעול על פיהם. הצעד הראשון התרחש בסוף 1956. במחאה על "מבצע סיני" עזב סיטה את הארץ וחזר אליה רק כעבור מספר חודשים. צעד אחר: סיטה אהב את החיים הטובים, האקסטראוואגאנטיים משהו. באחת מנסיעותיו לחו"ל רכש בשווייץ מכונית חדשה שאותה ייבא לישראל. המכונית נשאה מספר של קאנטון צירייך. באותם ימים לא היו מכוניות רבות בארץ ומכונית בעל מספר זר היתה מראה נדיר ביותר ומושכת תשומת לב, מיותר מבחינתו של מרגל. כאשר נשאל סיטה מדוע הוא נוסע במכונית עם רישוי שווייצרי הוא השיב כי "מבחינה כלכלית יותר קל להחזיק במכונית כתייר ולהחליפה כל שנתיים, ללא צורך לשלם מסים עליה, מאשר לרכוש מכונית כתושב ישראל". מבחינה כלכלית סיטה צדק. אבל לא מבחינת החשיפה ותשומת הלב הציבורית שמשך על עצמו.

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]
מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **<u>רביעי</u>**
בשִׂמחה ובטוּב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!
הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', כ"ג בשבט תשס"ח (30 בינואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

בשלב מסויים כנראה חשד סיטה כי יש מי שעוקב אחריו. בעצת מפעיליו, ככל הנראה, החליט לבנות לעצמו "אליבי". סיטה פנה לנשיא הטכניון, באותם ימים כיהן במשרה זו **יעקב דורי**, מי שהיה הרמטכ"ל הראשון של צה"ל, וסיפר לו על מגעיו עם נציגי השגרירות הצ'כוסלובקית. סיטה הציג בפני דורי "עובדות" מסולפות. "כל מה שביקשו ממני" אמר "היה לחזור לעבוד בצ'כוסלובקיה". את האמת המשיך סיטה להסתיר.

כנראה שסיטה העריך כי יצירת ה"אליבי" הזה אין בה די כדי להגן על עצמו באופן מלא. מן הטעם הזה המשיך לקיים את מגעיו עם נציגי השגרירות הצ'כוסלובקית תחת מעטה של חשאיות כמעט מוחלטת. אקט הריגול החשוב האחרון של סיטה התרחש בספטמבר 1959. "המומחה לקרינה קוסמית", כפי שאהב להגדיר את עצמו, יצא ל"כינוס מדעי" במוסקבה. עם מי מן הקומיסארים הסובייטים נפגש ואיזה מידע מסר להם - זאת אפשר רק להעריך. אך על עובדה אחת אין מחלוקת: זמן לא רב לאחר שובו לארץ כבר היו בידי השב"כ כל ההוכחות שנדרשו כדי לעצור את הפרופסור הגרעיני.

סיטה נעצר ב-14 ביוני 1960, בדירתו השלווה במעלה הכרמל בהפתעה גמורה, כאשר אנשי השב"כ פורצים לדירתו. אנשי הביטחון ערכו חיפוש יסודי בדירה והחרימו פריטים רבים, בהם יומניו של סיטה ורישומים שהתייחסו לפגישותיו החשאיות עם עובדי השגרירות הצ'כית. הפרופסור שידע מעט מאוד עברית ודיבר בעיקר גרמנית ואנגלית נלקח למתקן חקירה וכאילו נעלם מעל פני האדמה. רק כעבור שבועיים נודע לעמיתיו כי הוא עצור בחשד של "ריגול חמור" לטובת שירותי הביון של הגוש המזרחי וכי הוא שוהה בבידוד בכלא דמון שבמורדות המערביים של הכרמל מול בית אורן. הידיעה המרעישה נחתה על עמיתיו בטכניון "כרעם ביום בהיר".

בכירים בטכניון חששו שהמעצר יטיל כתם על המוסד והפעילו לחץ לחסל את הפרשה ולגרש את סיטה מהארץ. אחדים, בהם פרופ' ערי **ז'בוטינסקי**, שהיה אז מראשי ארגון הסגל האקדמי בטכניון, ניסו להתערב לטובת הפרופסור העצור. אך ללא תועלת. על מסע הלחצים הזה סיפר לימים ראש שירותי הביטחון דאז **איסר הראל**: "הנהלת הטכניון וחלק נכבד מקהילת המדענים הפעילו לחץ על ראש הממשלה (בן-גוריון) כדי שיתערב להפסקת ההליכים המשפטיים נגד הפרופסור החשוד בריגול. בן-גוריון שאל לדעתי. אמרתי לו כי הדבר לא ייתכן - אין להפלות לטובה 'אנשים חשובים' או 'אנשים חשובים מאוד' על פני כל האחרים אשר יועמדו למשפט אם יוחשדו בריגול. בית המשפט הוא שיקבע אם אשמים הם אם לאו".

את ההגנה על פרופסור סיטה נטל על עצמו הפרקליט יעקב סלומון מחיפה, שהיה ידוע כטוב שבין הפרקליטים הפליליים בישראל. בספרו האוטוביוגרפי "בדרכי שלי", סיפר יעקב סלומון על התקופה שבין הגשת כתב האישום לבין תחילת המשפט: "לפי בקשתי, הסכימו שירותי הביטחון כי פגישותיי עם סיטה תתקיימנה בביתנו בכרמל. במשך יותר מארבעה חודשים, ארבעה ימים בשבוע, הובא סיטה ממקום מעצרו לביתנו לפגישות הבהרה והכנה. בישיבותינו הראשונות היה עלי להבהיר לפרופסור ולשכנעו, כי עם כל גדולתו במקצועו ושליטתו בענפי תרבות שונים, שטף לשונו וגישתו האנליטית החדה, הרי

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]
מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!
הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', כ"ג בשבט תשס"ח (30 בינואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

כפרקליטו עלי ללמוד מפיו את החלק המדעי הנוגע למשפטו, כולל מדע האטום. אך באשר לניתוחן של העובדות והטיעונים להגנתנו - הרי הן תחומי הבלעדי, בהם אני הרב והוא התלמיד. כאשר עבר סיטה את המחסום הפסיכולוגי הזה ונקבעו תחומי שיתוף הפעולה בינינו, נעשה סיטה רגוע, מקשיב בהערכה ומשיב לעניין".

ב-5 בנובמבר 1960, כחצי שנה לאחר מעצרו, נפתח משפטו של סיטה בדלתיים סגורות בבית המשפט המחוזי בחיפה, בפני השופטים יעקב **אזולאי**, יוסף **כהן**, לימים שופט בעליון, ואוגניה **וינוגרדוב**, לימים נשיאת בית המשפט המחוזי בחיפה. פרופ' סיטה הואשם במסירת ידיעות העלולות להיות לתועלת האויב ובמסירת ידיעות סודיות מתוך כוונה לפגוע בטחון המדינה. השופטים כאמור, שלחו את פרופ' סיטה ל-5 שנות מאסר בפועל. "המקרה הנוכחי ונסיבותיו המיוחדות", אמר השופט אזולאי, "קשה להשוותו לכל מקרה מאותו סוג שנידון בבתי המשפט בארץ. העבירות חמורות, הן במהות והן בעונש שהן גוררות - קיום מגע עם סוכנים זרים במשך תקופה של ארבע וחצי שנים". למרות העונש הקל יחסית - שלא שונה גם לאחר הערעור בבית המשפט העליון - המשיך עו"ד סלומון בנסיונותיו להשיג לו חנינה, אך לשווא. ראש הממשלה, דוד בן-גוריון, כתב לפרקליט החיפאי: "לא ייתכן משוא פנים למי שהוא פרופסור. להיפך. חטאו, באשר הוא איש מלומד, כבד יותר מחטאו של אדם פשוט. סיטה נהנה מזכות הכנסת אורחים בארצנו - והוא **מעל** וריגל. עליו לשאת בעוונו ככל פושע".

אחת השאלות שנותרו פתוחות גם אחרי המשפט היתה סוגיית **המניע**: מה הביא אדם בעל שם עולמי כמו פרופ' סיטה לרגל ולספק לסוכנים זרים מידע בנושאים רגישים כל כך? עו"ד יעקב סלומון, טען כי שירותי הביון של הגוש הקומוניסטי סחטו את פרופ' סיטה, ואיימו עליו שאם לא ישתף פעולה, יפגעו באביו ובאחותו, שהתגוררו בצ'כוסלובקיה. איסר הראל, לעומת זאת, מרחיק לכת וטוען בספרו כי פרופ' סיטה היה מלכתחילה סוכן מושתל של שירותי הביון הקומוניסטיים. "בבוכנוואלד התיידד עם אסירים אחדים שנתמנו לאחר שחרורם לתפקידים בכירים בשירותים החשאיים הצ'כיים.

בשנים 45'-48' שירת סיטה באגף מיוחד של המודיעין הצ'כי. ב-48' יצא למערב כאיש מדע שהחליט כביכול לבחור בחופש ולעזוב את ארצו הנתונה תחת שלטון קומוניסטי. סיטה קיבל מלגת מחקר באוניברסיטת אדינבורג, ואחר כך עבר לאוניברסיטת מנצ'סטר. משם עקר לארה"ב וכיהן באוניברסיטת סיראקוז כפרופסור לפיזיקה. "למעשה", הוסיף הראל, "השירותים החשאיים הצ'כיים הניחו לפרופ' סיטה לצאת למערב והחלו להפעילו כשהגיע לארה"ב. היה עליו להעביר ידיעות על הפוטנציאל המדעי האמריקני. האף.בי.איי חשד בסיטה, חקר אותו וניסה זמן מה להפעילו כסוכן כפול. הניסיון הזה לא עלה יפה מפני שמפעיליו האמריקנים הגיעו למסקנה שאין לתת בו אמון. וכך נאלץ פרופ' סיטה לעזוב את ארה"ב".

סוף דבר

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]
מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **<u>רביעי</u>**
בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!
הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', כ"ג בשבט תשס"ח (30 בינואר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

סיטה, בעל האזרחות הגרמנית, השתחרר מהכלא ב-26 במרס 1963 אחרי ניכוי שליש מתקופת מאסרו בעבור התנהגות טובה וזמן קצר לאחר מכן טס לגרמניה יחד עם אשתו, יהודית ארנון. השניים השתקעו בעיר פרייבורג וסיטה השתלב במחקר המדעי באוניברסיטה המקומית. מאז לא דרכה כף רגלו בישראל. שנים ספורות לפני מותו ניסו מספר עיתונאים ישראלים ליצור איתו קשר טלפוני. תשובותיו היו מנומסות ועיקרן היה זה: "מאז עזבתי את ישראל, רק סבלתי מהפרשה. עכשיו אני רוצה לחיות עם אשתי בשקט את שנותיי האחרונות. הניחו לי". סיטה נפטר בתחילת שנות ה-90.
]http://www.nfc.co.il/Archive/003-D-26576-00.html?tag=23-43-38[